

gedaan over Nederlandse schendingen, dan was de zaak onderzocht en antwoord gegeven maar op omstreeks duizend klachten van Nederlandse kant was taal noch teken vernomen. 'Toestand is onhoudbaar', seinde Spoor op 14 juli aan Kruls¹. 'De zaak wordt voor onze ogen vermoord en afgebrand' (d.w.z. dat helpers van Nederland geliquideerd werden en ondernemingsvoorraden in vlammen opgingen) 'en wij zitten te zitten.' De Ondernemersraad voor Nederlands-Indië achtte militair ingrijpen noodzakelijk. Sultan Hamid van Pontianak en Soekawati, het staatshoofd van Oost-Indonesië, toonden er zich voorstander van, laatstgenoemde samen met twee van zijn ministers. De meeste Nederlanders en Indische Nederlanders zagen er met hartstochtelijk verlangen naar uit. In Batavia 'vielen', aldus later Schermerhorn, 'de tegenstanders van militaire actie op de vingers van één hand te tellen.'²

Dat alles had zijn effect op de drie hoogste Nederlandse vertegenwoordigers: van Mook, Schermerhorn, van Poll.

Schermerhorn en van Poll waren het die op 17 juni het kabinet-Beel adviseerden om, als het nodig was, niet alleen West- en Oost-Java alsmede delen van Zuid-Sumatra te bezetten maar ook dat deel van Oost-Sumatra waar de grootste ondernemingen lagen (een mogelijkheid waar Hirschfeld en Albarda niet op hadden gewezen). Zij waren het voorts die, nadat het offensief van 1 juli afgeblazen was, op 17 juli samen met van Mook, Spoor en Pinke het kabinet om machtiging vroegen om tot de afgesproken, zich niet tot Djokjakarta uitstrekkende actie over te gaan – een daad overigens, die bij Schermerhorn met zoveel aarzeling gepaard ging dat hij op het telegram waarin om die machtiging werd verzocht, onmiddellijk een tweede telegram liet volgen³ waarin hij er aan de ene kant, 'aangezien Djokja de geestelijke pesthaard is', op aandrang die beperking op te heffen en de actie voort te zetten 'totdat de Republiek is vernietigd', maar aan de andere kant bepleitte, eerst nog eens een beroep te doen op Londen en Washington teneinde de Republiek tot rede te brengen.

In Nederland was bij een flink deel van de publieke opinie sprake van ongeduld. In de meeste brieven die van de tienduizenden in Indië dienende oorlogsvrijwilligers en dienstplichtigen waren ontvangen, was aangedrongen op actie en toen de tekst van de ultimatieve nota van 27 mei was gepubliceerd, was bij een onderzoek van de publieke opinie

¹ Tekst: *NIB*, dl. IX, p. 673. ² *Het dagboek van Schermerhorn*, p. XXIV. ³ Tekst: *NIB*, dl. IX, p. 707.